

[Στοιχεία επικοινωνίας **ΕΔΥΘΕ** :

α. Μέσω Γεωπονικού Συλλόγου Λάρισας

Τηλέφωνο : 2410/618.638

e-mail : georonikoslarisa@gmail.com

β. Μέσω ΓΕΩΤΕΕ/ΚΕ - Τηλέφωνο : 2410/627142

e-mail : geotee_l@otenet.gr

Καψούρη 4 – 41222, Λάρισα]

Λάρισα 29 Αυγούστου 2023

Πλαίσιο θέσεων Ε.Δ.Υ.ΘΕ επί της 2^{ης} αναθεώρησης του Σχεδίου Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών (ΣΔΛΑΠ) Θεσσαλίας.

A. Γενικά

Την περίοδο αυτή βρίσκεται σε εξέλιξη η ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ επί της 2^{ης} Αναθεώρησης του Σχεδίου Διαχείρισης Υδάτων (ΣΔΛΑΠ) για το Υδατικό Διαμέρισμα (ΥΔ) Θεσσαλίας, με συντονισμό από το αρμόδιο Υπουργείο (ΥΠΕΝ) και την αντίστοιχη Γραμματεία Υδάτων.

Ως γνωστόν, τα Σχέδια Διαχείρισης εκπονούνται στο πλαίσιο της Οδηγίας 60/2000 της ΕΕ για τα νερά και αποβλέπουν στην αξιολόγηση και βελτίωση της κατάστασης των υδάτων (ποσοτική και ποιοτική) κάθε Υδατικού Διαμερίσματος (ΥΔ) και στην βιώσιμη διαχείριση των υδάτινων πόρων, καταλήγοντας σε ένα «πακέτο» μέτρων που προτείνεται να εφαρμοστούν για την επίτευξη των σκοπών του κάθε ΣΔΛΑΠ.

[Σημ. : ανεξάρτητα από τις επιφυλάξεις ή/και αντιθέσεις κάποιων πολιτών ή κομμάτων προς τις γενικότερες πολιτικές της ΕΕ, κατά την άποψη μας τα Σχέδια είναι χρησιμότερα εργαλεία στην διαχείριση υδάτων, που ακόμη και εάν δεν προβλέπονταν από την ΕΕ, θα έπρεπε να τα έχουμε

θεσμοθετήσει προς εξυπηρέτηση των δικών μας περιβαλλοντικών και αναπτυξιακών στόχων].

Η Οδηγία για τα νερά ενσωματώθηκε στην νομοθεσία της χώρας το 2003 με το Ν. 3199, όμως οι κυβερνήσεις της δεκαετίας 2000 δεν επέδειξαν διάθεση να προχωρήσουν στην εφαρμογή της και την εκπόνηση ΣΔΛΑΠ. Τελικά, υπό την πίεση των αρμόδιων αρχών της ΕΕ και μετά από καταδικαστικές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου (!), το 2010 προκηρύχθηκαν οι πρώτες μελέτες.

Στην χώρα μας ανέκαθεν είχαμε (και εξακολουθούμε να έχουμε) πολλά προβλήματα σε ότι αφορά την ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων, ενώ πολλές περιοχές της (μεταξύ των οποίων και η Θεσσαλία) παρουσιάζουν σημαντικά ελλείμματα στο υδατικό ισοζύγιο. Είναι λοιπόν προφανές πως η επικείμενη 2^η αναθεώρησή του ΣΔΛΑΠ αναμένεται να καθορίσει σε μεγάλο βαθμό το μέλλον της Θεσσαλίας σε ότι αφορά τα υδατικά – περιβαλλοντικά - αναπτυξιακά - ενεργειακά ζητήματα της περιοχής μας.

Τα τελευταία δώδεκα χρόνια εκπονήθηκαν αλληπάλληλες μελέτες ΣΔΛΑΠ (στα πλαίσια της σχετικής Οδηγίας) και έχουν καταγραφεί από τους επιστήμονες εξαιρετικά σημαντικά στοιχεία σχετικά με την δραματική κατάσταση του τομέα υδάτων στο ΥΔΘ.

Παρόλα αυτά, δεν έχουν έως σήμερα πραγματοποιηθεί αξιόλογα βήματα βελτίωσης και, κυρίως, δεν έχουν ληφθεί οριστικές αποφάσεις, σεβαστές από όλους όσοι κυβερνούν, ώστε να υπάρξει διέξοδος από την συνεχή επιδείνωση της κατάστασης και παράλληλα αλλαγή προς το καλύτερο των συνθηκών βιώσιμης διαχείρισης του νερού από τους χρήστες.

Η συνολική εικόνα παραμένει η ίδια (και) με το υπό διαβούλευση ΣΔΛΑΠ, εφόσον τα χρόνια που μεσολάβησαν από την προηγούμενη Αναθεώρηση (2017) δεν υπήρξαν αξιόλογες παρεμβάσεις και έργα στην περιοχή.

Στα επόμενα θα παραθέσουμε τις θέσεις μας σε πέντε (5) χωριστές ενότητες, για διευκόλυνση στην διαδικασία της διαβούλευσης.

B. Πρωτογενής τομέας και αρδεύσεις στη Θεσσαλία.

Η γεωργία - κτηνοτροφία, ενόψει και της εξελισσόμενης επισιτιστικής κρίσης, αποτελεί σημαντικότερη δραστηριότητα για την τοπική και την εθνική οικονομία.

Παρόλα αυτά ο τομέας αυτός παραμένει σε σημαντικό βαθμό ανυπεράσπιστος μπροστά σε απειλές που μας υπερβαίνουν, όπως πιθανές κρίσεις γεωπολιτικού χαρακτήρα (πχ. ο πόλεμος στην Ουκρανία), αβεβαιότητες από καιρικές συνθήκες, κρίσεις που συνδέονται με τις αγορές / τιμές προϊόντων, ενεργειακές κρίσεις κ.ο.κ.

Όμως, παρά τις επικρατούσες συνθήκες, οι προοπτικές του τομέα είναι πολύ σημαντικές. Θα μπορούσαμε μάλιστα να ισχυριστούμε πως η παραδοχή για περιορισμό των αρδευόμενων εκτάσεων έως 2,5 εκατ. στρέμματα τη Θεσσαλία θεωρείται συντηρητική και αποτελεί εμπόδιο ανάπτυξης του πρωτογενή τομέα, σήμερα που η χώρα μας αναζητεί διεξόδους από την πρόσφατη οικονομική κρίση.

Και μια τέτοια συντηρητική πολιτική βρίσκεται σε αντίθεση με τις επικρατούσες οικονομικές συνθήκες που, εκτός των άλλων, επιβάλλουν την ανάγκη αυξημένου εισοδήματος στα αγροτικά νοικοκυριά (σημ. : πολλαπλάσιο εισόδημα στις αρδευόμενες καλλιέργειες σε σχέση με τις ξηρικές), την στήριξη της απασχόλησης, την ηλικιακή ανανέωση του αγροτικού πληθυσμού και την ανάγκη συγκράτησης των ανθρώπων της υπαίθρου (ειδικά των νέων) στον τόπο τους.

Κατά μείζονα λόγο όταν ο πρωτογενής τομέας, ειδικά στη Θεσσαλία, συνδέεται με το ιδιαίτερα κρίσιμο θέμα της «ανταγωνιστικότητας» του δευτερογενή τομέα, δεδομένου πως οι προοπτικές ανάπτυξης αυτού του τομέα στηρίζονται σε πολύ μεγάλο βαθμό στον πρωτογενή τομέα, μέσω της μεταποίησης αγροτικών προϊόντων, των εξαγωγών κλπ.

Αυτονόητα όμως η ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα στην μεγαλύτερη πεδιάδα της χώρας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό και από την δυνατότητα εξασφάλισης αρδευτικού νερού.

Στην Θεσσαλία, όπου η Γεωργία απορροφά ίσως και πάνω από το 95% της συνολικής κατανάλωσης νερού, παρατηρείται η απουσία στοχευμένης πολιτικής για εξασφάλιση νερών άρδευσης και για μείωση του κόστους παραγωγής, για υποκατάσταση του καταστροφικού μοντέλου των υπεραντλήσεων μόνιμων αποθεμάτων από τους υπόγειους υδροφορείς, με συνέπεια αρνητικά αποτελέσματα τόσο στο εισόδημα όσο και στην παραμονή νέων αγροτών στον τομέα αυτό.

Σχετικά για το εισόδημα σημειώνουμε ότι σήμερα ο κύκλος εργασιών της Θεσσαλικής Γεωργίας φτάνει τα 300 €/στρ. (έναντι 200 €/στρ. της χώρας) και στηρίζεται στην άρδευση του 50% των καλλιεργούμενων εκτάσεων.

Στη Θεσσαλία οι αρδεύσεις στο μεγαλύτερο βαθμό στηρίζονται στους υπόγειους υδροφορείς (περίπου 70%) και κατά πολύ λιγότερο στα επιφανειακά νερά.

Ο συνολικός αριθμός των υφισταμένων γεωτρήσεων ανέρχεται σε 33.000 περίπου (σημ. το 1975 ήταν μόνο 6.871), η συνολική επενδυμένη δαπάνη για αυτές ανέρχεται στο εκπληκτικό ποσό του 1 δις ευρώ.

[Σημ. : η ετήσια κατανάλωση ενέργειας από την λειτουργία τους υπολογίζεται σε 700 GWh, που ισοδυναμεί με το διπλάσιο της παραγωγής ενός ΥΗΕ ισοδύναμου της Μεσοχώρας (όταν αυτό τεθεί σε λειτουργία)].

Τα αποτελέσματα αυτής της παθογένειας είναι δραματικά. Το υπό αναθεώρηση ΣΔΛΑΠ μεταξύ άλλων καταγράφει πως ένας σημαντικός αριθμός των υπογείων υδατικών συστημάτων (10 ΥΥΣ από τα 33 στο σύνολο του ΥΔ) βρίσκεται σε ΚΑΚΗ ποσοτική κατάσταση που έχει συμβάλλει σε πολλές περιπτώσεις και στην ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ τους. Επίσης πολλά ποτάμια επιφανειακά υδάτινα σώματα βρίσκονται επίσης σε καθεστώς ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ. Η υπερεκμετάλλευση αυτή αφορά σε απολήψεις κατά την αρδευτική περίοδο, η οποία, σε μεγάλο βαθμό, συμπίπτει και με την περίοδο χαμηλών παροχών των ποταμών. Σαν αποτέλεσμα, όπως αναφέρεται στο ΣΔΛΑΠ, παρατηρούνται εξαιρετικά χαμηλές έως ΣΧΕΔΟΝ ΜΗΔΕΝΙΚΕΣ, σε ορισμένες περιπτώσεις, θερινές ΠΑΡΟΧΕΣ σε ποτάμια σώματα.

Στις χαμηλές αυτές παροχές συμβάλλει και η ΥΠΕΡΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ των ΥΠΟΓΕΙΩΝ ΝΕΡΩΝ, δεδομένου ότι οι θερινές παροχές στα ποτάμια σώματα της λεκάνης Πηνειού τροφοδοτούνται από εκφορτίσεις υπογείων σωμάτων. Εκτιμάται ότι η συνολική θερινή ΥΠΕΡΑΠΟΛΗΨΗ από τα επιφανειακά σώματα είναι της τάξης των 240 hm³ ανά έτος.

Επίσης οι μελετητές αναφέρουν πως η μέση ετήσια ποσότητα υπερεκμετάλλευσης από τους υπόγειους υδροφορείς εκτιμήθηκε περί τα 120-150 hm³ ετησίως. Η μείωση των αντλήσεων κατά την ποσότητα αυτή ανά έτος θα σταθεροποιήσει θεωρητικώς την υπόγεια στάθμη στα σημερινά επίπεδα. Για να αρχίσουν όμως να επανακάμπτουν σταδιακά οι υπόγειοι υδροφορείς ΑΠΑΙΤΕΙΤΑΙ περαιτέρω μείωση των αντλήσεων με ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΜΕΙΩΣΗ περί τα 260 hm³ ανά έτος.

Τέλος, αθροιστικά εκτιμάται ότι η συνολική ποσότητα υπογείων υδάτων που έχουν αφαιρεθεί από τα μόνιμα υπόγεια υδατικά αποθέματα της λεκάνης του Πηνειού από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 έως σήμερα, με

βάση τα υφιστάμενα μακροχρόνια δεδομένα μετρήσεων στάθμης, ανέρχεται τουλάχιστον σε 3.000 hm³.

[Σημ. : για να κατανοηθεί το μέγεθος του προβλήματος η ποσότητα αυτή ισοδυναμεί οκτώ φορές με την ποσότητα του νερού που καταναλώνει ετησίως ο πληθυσμός της Αττικής].

Είναι απολύτως σαφές πως αυτή η κατάσταση ΔΕΝ μπορεί να συνεχιστεί. Οι 30-33.000 γεωτρήσεις (νόμιμες, νομιμοποιημένες, και κάποιες μη καταγεγραμμένες) στον θεσσαλικό κάμπο είναι πλέον πρακτικά ΑΔΥΝΑΤΟ να συνεχίζουν να καλύπτουν τις αυξανόμενες ανάγκες αρδεύσεων στη Θεσσαλία.

Από την άλλη είναι επίσης αδύνατον, είτε να ακυρωθούν με διοικητικά μέτρα, είτε να υποχρεωθούν οι ιδιοκτήτες - αρδευτές να τις εγκαταλείψουν.

Συνοπτικά, τα υπόγεια νερά αποτελούν την βασική «δεξαμενή» των αρδεύσεων στη Θεσσαλία καλύπτοντας τις ανάγκες σε ποσοστό περίπου 70% ενώ μόνο το 30% προέρχεται από επιφανειακά νερά (ταμιευτήρες, ποταμοί κλπ). Η σχέση αυτή πρέπει οπωσδήποτε να ανατραπεί.

Ο ΜΟΝΟΣ τρόπος διεξόδου από αυτή την περίπλοκη κατάσταση είναι η σταδιακή ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ των αντλήσεων με ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΚΑ νερά από ΝΕΟΥΣ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΕΣ.

Γ. Η οικολογική κατάσταση των υδάτινων συστημάτων στο ΥΔΘ

Για να ελπίζουμε σε ανάκαμψη των υπόγειων υδροφορέων και αποκατάσταση των περιβαλλοντικών προβλημάτων είναι επιτακτική ανάγκη σε ορισμένες γνωστές προβληματικές περιοχές, να σταματήσει το ταχύτερο δυνατό η υπερεκμετάλλευση των υπόγειων νερών (τουλάχιστον κατά 300 εκατ. μ³ ετησίως) και να ξεκινήσει η υποκατάστασή τους με επιφανειακά νερά, έτσι ώστε σταδιακά (και όχι τα επόμενα 50-60 χρόνια, όπως προβλέπει το ισχύον ΣΔΛΑΠ, 2017 κατόπιν παρέμβασης του τότε Γ.Γ. Υδάτων που δεν επέτρεψε τους μελετητές να εξετάσουν το σενάριο της μεταφοράς νερού στην Θεσσαλία από τον Αχελώο και την όμορη λεκάνη απορροής), να έχουμε θετικά αποτελέσματα.

Η διαδικασία αυτή πρέπει να είναι στοχευμένη, να γίνει σταδιακά μεν αλλά και συντεταγμένα, ώστε να μην υπάρξουν κοινωνικές εντάσεις και προβλήματα.

Τα μέτρα και οι δράσεις που θα βοηθούσαν στην κατεύθυνση αυτή και προβλεπόταν στο ΣΔΛΑΠ του 2017 (πολλά από τα οποία σε ένα βαθμό υπάρχουν και στην επικείμενη αναθεώρηση) δεν υλοποιήθηκαν στο μεγαλύτερο μέρος τους, τόσο από αδυναμίες και ελλείψεις της Δημόσιας Διοίκησης (κεντρικής και περιφερειακής) και κυρίως από την έλλειψη πολιτικής βούλησης για θεσμικές πρωτοβουλίες, όσο και από το γεγονός της έλλειψης ώριμων (από πλευράς μελετών) έργων αλλά και των αναγκαίων οικονομικών πόρων (τουλάχιστον μέχρι την πρόσφατη περίοδο του Ταμείου Ανάκαμψης).

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι τα τρία σημαντικά έργα που αποφάσισε να υλοποιήσει η τελευταία κυβέρνηση (το φράγμα στο ποταμό Ενιπέα που θα λύσει προβλήματα του κάμπου των Φαρσάλων, ο εκσυγχρονισμός αρδευτικού δικτύου του ΤΟΕΒ Ταυρωπού και το υπόγειο αρδευτικό δίκτυο Υπέρειας – Ορφανών), είναι μια αρχή που πρέπει να συνεχιστεί με την άμεση ένταξη σε προγράμματα χρηματοδότησης των μεγάλων ταμιευτήρων περιμετρικά της θεσσαλικής πεδιάδας και τη περάτωση των έργων μεταφοράς από το Αχελώο.

Το μέγιστο αυτό πρόβλημα της «αφανούς» οικολογικής καταστροφής που συντελείται κατά τις τελευταίες δεκαετίες, δυστυχώς, δεν ευαισθητοποίησε όσο θα έπρεπε ούτε τους φορείς της περιοχής ούτε τις κυβερνήσεις.

Οι σχετικές υπουργικές αποφάσεις «επιβάλλουν» την αναπλήρωση των υδάτων αυτών και την σταδιακή αποκατάσταση της ισορροπίας στα οικοσυστήματα, με την υποχρέωση της Πολιτείας να επανατροφοδοτήσει (τεχνητός εμπλουτισμός) τους υδροφορείς, μειώνοντας σταδιακά το έλλειμμα έως την πλήρη αποκατάστασή τους και απομακρύνοντας τους κινδύνους υφαλμύρωσης που απειλούν πολλές περιοχές.

Δυστυχώς, τα πράγματα δεν κινούνται στην κατεύθυνση αυτή, αντίθετα το έλλειμμα διευρύνεται ενώ την ίδια στιγμή η Θεσσαλία αντιμετωπίζει εμφανώς σοβαρούς κινδύνους ερημοποίησης.

Τα προβλήματα που περιγράψαμε μπορούν μεσοπρόθεσμα να αντιμετωπισθούν με ταυτόχρονες δράσεις προς δύο κατευθύνσεις : Αφενός με την επίμονη εφαρμογή ενός προγράμματος εξοικονόμησης νερού, με στόχο την μείωση των καταναλώσεων τουλάχιστον κατά 15% - 20%, αφετέρου με την σταδιακή μείωση των αντλήσεων, αξιοποιώντας συνδυαστικά όλες τις προσφερόμενες δυνατότητες ταμίευσης, ώστε να

επιτευχθεί η ανατροπή αναλογίας χρήσης υπόγειων έναντι επιφανειακών υδάτων.

Ειδικά η επίτευξη του στόχου της εξοικονόμησης νερού συνεπάγεται την εκπόνηση και εφαρμογή ενός σχεδίου κυρίως για αντικατάσταση των απαρχειωμένων έργων μεταφοράς (ανοικτοί αγωγοί χωρίς επένδυση, χωρίς συστηματική συντήρηση κλπ.), ώστε η διανομή και διαχείριση του νερού να γίνεται, ει δυνατόν, με κλειστούς αγωγούς και νέας γενιάς «έξυπνα» δίκτυα άρδευσης. Επιβάλλεται επίσης η θέσπιση κανόνων ελέγχου, μετρήσεις κατανάλωσης νερού, καλή διοίκηση κ.α.

Όσο επίμονα και συστηματικά οφείλουμε να επικεντρώσουμε την προσπάθειά μας στο σκέλος της ζήτησης, άλλο τόσο θα πρέπει να εξαντλήσουμε ΟΛΕΣ ΑΔΙΑΚΡΙΤΩΣ και χωρίς εξαιρέσεις, τις δυνατότητες που μας προσφέρονται στο σκέλος της προσφοράς. Αλλιώς οδηγούμαστε αντικειμενικά σε περαιτέρω υπερεκμετάλλευση των υπόγειων υδροφορέων.

Ανάλογα θετικά αποτελέσματα θα επέλθουν και στην προστασία των επιφανειακών υδατικών οικοσυστημάτων (ποτάμια, λίμνες), τα οποία κάθε χρόνο κατά την αρδευτική περίοδο «στεγνώνουν», δηλαδή καταστρέφεται το οικοσύστημα και επανέρχεται μερικώς κατά την περίοδο των βροχών. Και όλα αυτά συμβαίνουν επειδή τα πάντα υποτάσσονται χωρίς εναλλακτική διέξοδο στην κάλυψη των αναγκών της γεωργίας, ενώ οι καταστροφές που προκαλούνται καθιστούν τους αγρότες μας «θύτες» και «θύματα» ταυτόχρονα.

Συνοπτικά, με τα έργα ταμιεύσεων και μεταφοράς επιφανειακών νερών θα μπορέσουμε να υποκαταστήσουμε ένα σημαντικό αριθμό γεωτρήσεων και ταυτόχρονα να προστατεύσουμε το περιβάλλον μας, αποφεύγοντας με τον τρόπο αυτό να μειώσουμε αρδευόμενες παραγωγικές εκτάσεις, να φτωχοποιήσουμε χιλιάδες αγροτικά νοικοκυριά και, να ακυρώσουμε την διαμόρφωση συνθηκών μιας βιώσιμης και αποδοτικής Γεωργίας, δηλαδή όλα αυτά που οδηγούν σε ερημοποίηση της Θεσσαλίας.

Δ. Έργα ταμίευσης και εξοικονόμησης νερού στην ΛΑΠ Πηνειού

Τα περιφερειακά έργα πολλαπλού σκοπού περιμετρικά του κάμπου της Θεσσαλίας συνδέονται άμεσα με την υποκατάσταση των αρδεύσεων από υπόγεια νερά.

Εκτός αυτού όμως σχετίζονται και με το σοβαρό πρόβλημα εξασφάλισης επαρκούς ποσότητας και κυρίως κατάλληλης ποιότητας, υδρευτικού νερού για τους κατοίκους της Θεσσαλίας, δηλαδή χωρίς νιτρικά και άλλες επιβαρύνσεις. Επιπλέον αναμένεται να συμβάλλουν αποφασιστικά στην ΑΣΦΑΛΕΙΑ των κατοίκων και των περιουσιών τους από κινδύνους σημαντικών καταστροφών λόγω των ΠΛΗΜΜΥΡΩΝ στην λεκάνη απορροής Πηνειού, καθώς αναμένεται να συγκρατούν τα νερά κατά την διάρκεια των πλημμυρών και κατά την κρίσιμη στιγμή θα αποτρέπουν να προστίθενται μεγάλες ποσότητες νερού μεταφερόμενες από τα ημιορεινά, περιορίζοντας με τον τρόπο αυτό αποφασιστικά την καταστροφική τους δράση.

Όλα τα παραπάνω προβλήματα μπορούν να αντιμετωπισθούν μόνο στα πλαίσια υλοποίησης ενός μεσοπρόθεσμου προγράμματος ωρίμανσης και κατασκευής περιφερειακών έργων πολλαπλού σκοπού όπως π.χ. ταμιευτήρες στις περιοχές Δυτικής Θεσσαλίας (Πύλη, Μουζάκι), Φαρσάλων (Παλιοδερλί, που ήδη δρομολογείται), Ελασσόνας (Καλούδα-Κεφαλόβρυσο), Νεοχωρίτη, ταυτόχρονα με έργα μεταφοράς και εξοικονόμησης νερού κ.α. μέτρα, τα οποία απαιτούν συγκεκριμένους οικονομικούς πόρους και αξιόπιστο διοικητικό σύστημα ωρίμανσης και κατασκευής των έργων.

Απομένει συνεπώς να προσδιοριστούν επακριβώς εκείνα τα οποία θα επιλεγούν για την ερχόμενη τετραετία, είτε αρδευτικά δίκτυα (εξοικονόμηση), είτε ταμιευτήρες πολλαπλού σκοπού στα ημιορεινά (όπως αυτοί που προαναφέρθηκαν), είτε κάποιοι πεδικοί ταμιευτήρες.

Αυτονόητο είναι πως θα υπάρξουν δεσμεύσεις ότι θα ολοκληρωθούν τα μοναδικά έργα που, έστω και με καθυστέρηση, δρομολογήθηκαν από την σημερινή κυβέρνηση (αρδευτικά Ταυρωπού και Υπέρειας, ταμιευτήρας Σκοπιάς Φαρσάλων) και δεν θα υπάρξουν ανατροπές.

Όλες οι παραπάνω δράσεις και τα σχετικά έργα είναι σκόπιμο να ενταχθούν σε έναν μέσο - μακροπρόθεσμο σχεδιασμό για το ΥΔ Θεσσαλίας, δεσμευτικό για τις διαδοχικές κυβερνήσεις και με πολιτική συνεννόηση για την εκπόνηση ενός ολοκληρωμένου masterplan που θα λαμβάνει υπόψιν τα πορίσματα των επιμέρους σχεδιασμών (ΣΔΛΑΠ, Πλημμυρών, Ξηρασίας, ΚΑΠ κοκ).

Επισημαίνουμε πως στη Θεσσαλία, από την δεκαετία του 1990 που κατασκευάστηκε ο τ. Σμοκόβου, η κατάσταση παρέμενε δραματικά στάσιμη, χωρίς να έχει δρομολογηθεί κανένα αξιόλογο μέγεθος νέο έργο

υδάτων εντός της ΛΑΠ Πηνειού, πλην φυσικά του τ. Κάρλας που από χρόνια πριν βρίσκονταν υπό κατασκευή και παραδόθηκε το 2018.

Ε. Η πρόσθετη ενίσχυση του υδατικού δυναμικού της ΛΑΠ Πηνειού από την ΛΑΠ Αχελώου

Στο υπό αναθεώρηση ΣΔΛΑΠ διατυπώνεται εκ νέου πρόταση από τους μελετητές και την Γενική Γραμματεία Φυσικού Περιβάλλοντος και Υδάτων του ΥΠΕΝ να επανέλθει στον σχεδιασμό η ενίσχυση του υδατικού δυναμικού του μέσω της μεταφοράς νερού από τον Αχελώο, σε συνδυασμό με τα δρομολογημένα ή/και νέα έργα της ΛΑΠ Πηνειού.

Αναλυτικά, η σημερινή κατάσταση στα δυο βασικά έργα της μεταφοράς (εκτροπής) Αχελώου έχουν ως εξής :

1. **Η ΣΗΡΑΓΓΑ μεταφοράς** (εκτροπής) νερού από Συκιά προς Δρακότρυπα (Μουζάκι), είναι ήδη διανοιγμένη πλήρως και με εκτέλεση φυσικού αντικειμένου κατά 85%, με απομένον κόστος κατασκευής ύψους 60 εκατ. ευρώ (δες στοιχεία ΣΔΛΑΠ 2017), είναι εγκαταλειμμένη από το 2010 και υπάρχουν σοβαροί κίνδυνοι κατάρρευσης, με ανυπολόγιστες συνέπειες.

Το έργο αυτό όλοι συμφωνούν πως πρέπει ΑΜΕΣΑ να ολοκληρωθεί (τοποθέτηση προκατασκευασμένων στοιχείων στα 12 χιλιόμετρα που δεν έχουν ακόμη επενδυθεί, τοποθέτηση θυροφραγμάτων στην είσοδο και έξοδο της σήραγγας). Εξάλλου εδώ και δώδεκα χρόνια (από το 2011) η Επιτροπή Αναστολών του ΣΤΕ, λόγω των επικείμενων κινδύνων, με απόφαση της ΕΧΕΙ ΕΞΑΙΡΕΣΕΙ την σήραγγα από την αναστολή εργασιών που είχε παλαιότερα επιβάλλει..

2. Σε ότι αφορά στον **ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΑ ΣΥΚΙΑΣ**, όλα τα θέματα που σχετίζονται με το έργο αυτό (σκοπιμότητα, τεχνικά, νομικά, περιβαλλοντικά, χρηματοδοτικά, ενεργειακά, αναπτυξιακά κλπ.) είναι πλέον σε όλους γνωστά και επαρκούν απολύτως για να ληφθούν οι αναγκαίες αποφάσεις .

Συνεπώς στο θέμα αυτό δεν απομένει παρα μόνο να ληφθούν αυτές οι οριστικές και δεσμευτικές για όσους κυβερνούν αποφάσεις, απομακρύνοντας οριστικά τις αβεβαιότητες και τις συγχύσεις.

Για τα δυο αυτά έργα, που ως γνωστόν είναι προχωρημένα σε μεγάλο βαθμό (τ. Συκιάς 65%, Σήραγγα μεταφοράς 85%), έως σήμερα έχουν δαπανηθεί για την κατασκευή τους πάνω από 500 εκατ. ευρώ σε σημερινές αξίες.

Είναι βεβαίως γνωστές οι δύο πολιτικές «γραμμές» που έχουν παραχθεί για το θέμα αυτό τα τελευταία 45 χρόνια (από την δεκαετία 1970 !), καθώς και η παντελής απουσία σύγκλισης των δύο αντικρουόμενων απόψεων.

Η ιδέα της (πρόσθετης) ενίσχυσης της ΛΑΠ Πηνειού και τα αντίστοιχα έργα (φράγμα Συκιάς και σήραγγα) έχουν επανειλημμένα έως σήμερα διχάσει Κυβερνήσεις (χαρακτηριστική η αντίθεση ανάμεσα στα Σχέδια Διαχείρισης 2014 και 2017).

Ακόμη και στο ΣΤΕ υπήρξαν πολλές φορές αλληλοσυγκρουόμενες απόψεις των δικαστών όταν επρόκειτο να εκδώσουν μία απόφασή τους, με καταγραφή εντυπωσιακά διαφορετικών εκτιμήσεων σε θέματα παραβίασης του Συντάγματος, των νόμων του κράτους, των ευρωπαϊκών οδηγιών, ακόμη και ως προς την «υπέρβαση» ή όχι του ρόλου και των ορίων του Ανώτατου Δικαστηρίου !

Προφανώς όμως, η κατάσταση που έχει δημιουργηθεί δεν είναι δυνατόν να παραμείνει σε αυτήν την καταστροφική ασταθή ισορροπία και στην εκτός πάσης λογικής στασιμότητα στα έργα αυτά.

Αντίθετα υπάρχει μια σειρά λόγων που επιβάλλει την οριστικοποίηση των αποφάσεων της Πολιτείας σχετικά με τα έργα αυτά και την άμεση εγκατάλειψη του «μετέωρου βήματος», τους οποίους παραθέτουμε συνοπτικά :

α. Με την σημερινή, επί πολλά χρόνια, στασιμότητα, ο ποταμός Αχελώος στη θέση Συκιά εμποδίζεται να οδηγηθεί σε μια φυσιολογική λειτουργία. Ένας τεράστιος όγκος χωματισμών (προφράγμα) και σκυροδεμάτων (εκχειλιστής κλπ.) έχουν αποκλείσει την κοίτη του και η ροή των υδάτων πραγματοποιείται από παράπλευρες σήραγγες εκτροπής (οι οποίες σημειωτέο κατασκευάσθηκαν για να έχουν προσωρινό χαρακτήρα), με περιορισμένη πλέον την αρχική διατομή τους λόγω εκτεταμένης έμφραξης τους.

Για να υπερβούμε αυτή την απαράδεκτη κατάσταση προσφέρονται ΔΥΟ ΜΟΝΟ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΛΥΣΕΙΣ.

Η πρώτη είναι η άμεση ολοκλήρωση των έργων και η δημιουργία τεχνητής λίμνης (σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό).

Η δεύτερη συνίσταται στην καθαίρεση όλων των έργων και την απομάκρυνση χωματισμών και σκυροδεμάτων, με παράλληλη αποκατάσταση του τοπίου. Άλλη εναλλακτική δεν υπάρχει, ούτε βεβαίως μπορεί να γίνει αποδεκτή η συνεχής παράταση αυτής της θλιβερής εκκρεμότητας που παρατηρείται από το 2010 και μετά. Επιβάλλεται συνεπώς η ταχεία απεμπλοκή του θέματος με λήψη οριστικών αποφάσεων για τα έργα.

β. Δημιουργούνται ιδιαίτερα αυξημένοι κίνδυνοι καταστροφών στην κοιλάδα Αχελώου με σοβαρές πιθανότητες απώλειας ανθρώπινων ζώων και περιουσιών.

Το 2019, κατ' εντολή του Υπουργείου Υποδομών, οι σύμβουλοι Γ. Ντουνιάς και Ι. Καραβοκύρης παρέδωσαν νέα έκθεση για την κατάσταση στο έργο Συκιάς και τις προτάσεις τους.

Στην έκθεση αναφέρονται : *«Η παραμονή των έργων αυτών ...για χρονικό διάστημα κατά πολύ μεγαλύτερο από το αρχικώς σχεδιασθέν δημιουργεί αυξημένους κινδύνους για στοιχεία των έργων και πρόκληση μεγάλων καταστροφών στις κατάντη περιοχές», «..καταστροφικές συνέπειες στην κοιλάδα Αχελώου κατάντη»* ενώ, όπως σημειώνουν, *«...διαπιστώνεται επιδείνωση των συνθηκών ασφάλειας των ημιτελών έργων».*

Επίσης σημειώνεται ότι : *«Σε περίπτωση ...θραύσης των προφραγμάτων, πέραν της μεγάλης οικονομικής ζημίας στο έργο, θα προκληθεί ανεξέλεγκτη πλημμύρα με πιθανές συνέπειες : Καταστροφή των γεφυρών Κοράκου, Αυλακίου και Τέμπλας, καταστροφές στο μικρό υδροηλεκτρικό φράγμα Δαφνοζωνάρας, καταστροφή κτισμάτων εκατέρωθεν και πλησίον της κοίτης...».*

Τέλος οι σύμβουλοι πρότειναν στην τότε πολιτική ηγεσία του Υπουργείου *«...η απόφαση για την τύχη του φράγματος θα πρέπει να ληφθεί αμέσως»* καθώς και *«εάν αποφασιστεί η μη κατασκευή φράγματος στη θέση αυτή τότε η άρση της επικινδυνότητας θα γίνει με την απομάκρυνση των προφραγμάτων και την αποκατάσταση της ροής στην κοίτη του ποταμού»* ενώ *«το κόστος της λύσης αυτής θα είναι σημαντικό λόγω των μεγάλων όγκων που θα πρέπει να απομακρυνθούν».*

Εξίσου σημαντικοί είναι και οι κίνδυνοι που απορρέουν από το εγκαταλειμμένο έργο της σήραγγας μεταφοράς (από τον ταμιευτήρα Συκιάς προς Μουζάκι) μήκους 17,8 χιλιομέτρων, πλήρως διανοιγμένης (από

την δεκαετία του 2000) και ολοκληρωμένης κατά το 1/3 της εσωτερικής επένδυσης, που έγινε με προκατασκευασμένα στοιχεία από σκυρόδεμα. Το συνολικό ποσοστό υλοποίησης του φυσικού αντικείμενου του έργου ανέρχεται στο 85%, ενώ πολλά από τα προκατασκευασμένα στοιχεία παραμένουν εδώ και δεκαπέντε χρόνια έξω από την σήραγγα, έτοιμα προς τοποθέτηση (!).

Ήδη σε αρκετά σημεία της σήραγγας έχουν παρατηρηθεί και συνεχίζουν να δημιουργούνται σημαντικές καταπτώσεις και, τουλάχιστον σε ένα σημείο, η σήραγγα σήμερα είναι εντελώς απροσπέλαστη.

Αυτό σημαίνει ότι, λόγω των ιδιαίτερα σοβαρών κινδύνων για απώλεια ανθρώπινων ζωών, την καταστροφή ιδιωτικών περιουσιών και της καταστροφής δημόσιας περιουσίας (κατάρρευση σήραγγας), το Υπουργείο Υποδομών οφείλει ΑΜΕΣΑ να εξετάσει την συνέχιση των εργασιών επένδυσης στο εσωτερικό της σήραγγας για προφανείς λόγους δημοσίου συμφέροντος.

Συνεπώς αποτελεί μονόδρομο η άμεση έναρξη των διαδικασιών ώστε η σήραγγα αυτή να ολοκληρωθεί το ταχύτερο (έργα σκυροδέματος στην είσοδο, θέση «Πετρωτό» της περιοχής του ποταμού Κουμπουργιαννίτη και στην έξοδο, θέση «Δρακότρυπα» της περιοχής Μουζακίου, ώστε στη συνέχεια να προσαρμοστούν τα προβλεπόμενα θυροφράγματα), έργο κόστους περίπου 60 εκατομμυρίων ευρώ (δες εκτίμηση από μελέτες Σχεδίων Διαχείρισης Υδάτων Θεσσαλίας).

Υ. Η στασιμότητα σχετικά με τα έργα Αχελώου αποτελεί εκτός των άλλων έναν ιδιότυπο ανασταλτικό παράγοντα στην επίλυση του υδατικού – οικολογικού προβλήματος της Θεσσαλίας, εφόσον η συζήτηση για αυτό πολύ συχνά εκτρέπεται στην γνωστή αντιπαράθεση για τα έργα Αχελώου, δημιουργώντας συγχύσεις στην κοινή γνώμη.

Όλα αυτά παρεμποδίζουν την ουσιαστική διαβούλευση για το πραγματικό ζήτημα και βεβαίως προσφέρει την δυνατότητα για δημιουργία εντυπώσεων, αλλά και καλλιέργεια τοπικιστικών αντιπαραθέσεων. Θεωρούμε ότι μία οριστική πολιτική απόφαση για την συνέχιση ή την καθαίρεση των έργων, θα είχε μία «απελευθερωτική» διάσταση και θα έδινε ώθηση στην εφαρμογή ενός ελπιδοφόρου προγράμματος επίλυσης των υδατικών προβλημάτων μας.

Τότε μόνο, πιστεύουμε, ότι τα Σχέδια Διαχείρισης θα πάψουν να αποτελούν «Σχέδια επί χάρτου» και αντικείμενο πολιτικών αντιπαραθέσεων και θα αποτελέσουν σημαντικό εργαλείο υλοποίησης δράσεων και έργων.

Τέλος ας σημειωθεί πως η ολοκλήρωση και λειτουργία των έργων του συστήματος εκτροπής θα δημιουργήσει ένα σημαντικό απόθεμα ασφαλείας, με το οποίο θα καταστεί εφικτό να αντιμετωπιστούν οι απειλές της επερχόμενης κλιματικής κρίσης (ΞΗΡΑΣΙΑ, ΕΡΗΜΟΠΟΙΗΣΗ).

Στο σημείο αυτό πρέπει να υπενθυμίσουμε πως ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΝΕΡΑ στην γεωγραφική ενότητα της Θεσσαλίας, τα οποία όμως κατανέμονται ανισομερώς στις δύο υδρολογικές λεκάνες που εμπίπτουν στα γεωγραφικά της όρια, δηλαδή τα λιγότερα στην ΛΑΠ Πηνειού και τα κατά πολύ περισσότερα στην ΛΑΠ Αχελώου (σημ. : ΥΔ Δυτικής Στερεάς).

Ο προσδιορισμός πόσα από τα συνολικά υπάρχοντα νερά μπορεί να είναι διαθέσιμα στη Θεσσαλία και πως αυτά θα αξιοποιηθούν για τους πολλούς και σημαντικούς σκοπούς που απαιτούνται, είναι θέμα ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ πολιτικών επιλογών.

Σε κάθε περίπτωση η Θεσσαλία ΔΙΚΑΙΟΥΤΑΙ να γνωρίζει ποιες ποσότητες νερού είναι ΟΡΙΣΤΙΚΑ και ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΑ ΔΙΑΘΕΣΙΜΕΣ για τους πολλαπλούς σκοπούς που καθορίζονται από τις τρέχουσες συνθήκες, σε ποιες ποσότητες νερού θα βασιστεί ο προγραμματισμός για το μέλλον της περιοχής μας και πως θα πορευτούμε από εδώ και στο εξής.

Θα λέγαμε μάλιστα πως η τρέχουσα διαβούλευση ουσιαστικά ΤΑΥΤΙΖΕΤΑΙ με την μείζονος σημασίας εκκρεμότητα των έργων Αχελώου, δεδομένου πως όλα τα άλλα θέματα που θέτουν οι επί μέρους προτάσεις των μελετητών του ΣΔΛΑΠ/Θ (έργα εξοικονόμησης νερού, έργα ταμίευσης περιμετρικά του κάμπου εντός της ΛΑΠ Πηνειού, πολιτικές διαχείρισης υδάτων, δράσεις για αποκατάσταση επιβαρυμένων οικοσυστημάτων κλπ.) βρίσκουν σύμφωνους τους πάντες, έστω και εάν τα όποια βήματα πραγματοποιούνται απελπιστικά αργά.

Στο θέμα όμως της ενίσχυσης των υδάτων που θα διαμορφώσει μια εντελώς διαφορετική προοπτική για την Θεσσαλία, η στασιμότητα και οι συνεχιζόμενες διαμάχες εντείνουν την ΑΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑ, αφενός ως προς τις αναπτυξιακές προοπτικές, αφετέρου ως προς τις απειλές κατά των υδάτινων οικοσυστημάτων από τις τρομακτικές πιέσεις που αυτά συνεχίζουν να δέχονται, χωρίς όρια και ελέγχους.

Για τους λόγους που αναφέραμε ΖΗΤΟΥΜΕ να γίνει μία σχετική συζήτηση στη Βουλή, όπου θα παρατεθεί το σύνολο των στοιχείων για τα έργα (οικονομικά, τεχνικά, περιβαλλοντικά), θα αναπτυχθούν όλες οι αιτιάσεις, ένθεν και ένθεν, με στόχο να υπάρξει (ελπίζουμε) μια σαφής απόφαση, που θα αποτελεί γνώμονα για τις ενέργειες της σημερινής αλλά και των επομένων Κυβερνήσεων, αφήνοντας πίσω μας την απραξία και την νοσηρή πραγματικότητα του παρελθόντος.

Επισημαίνουμε όμως με ιδιαίτερη έμφαση πως είμαστε κατηγορηματικά αντίθετοι να παραταθεί για μια ακόμη τετραετία η στασιμότητα των δυο προηγούμενων κυβερνητικών περιόδων.

Κάτι τέτοιο καθιστά την περιοχή μας όμηρο, συντηρεί την υποβάθμιση των οικοσυστημάτων της, μεγαλώνει τα προβλήματα ασφάλειας από πλημμύρες και ξηρασία, «μπλοκάρει» την αξιοποίηση των δυνατοτήτων βιώσιμης ανάπτυξης της γεωργίας, την αύξηση του γεωργικού εισοδήματος, την ανάπτυξη του τομέα μεταποίησης και της απασχόλησης.

ΣΤ. Οι πολλαπλές δυνατότητες αξιοποίησης των υδάτων στη Θεσσαλία για παραγωγή και αποθήκευση Υδροηλεκτρικής ενέργειας.

Σημαντική για την Θεσσαλία, με βάση και τα γεωμορφολογικά της χαρακτηριστικά, είναι η προοπτική παραγωγής «πράσινης» ενέργειας μέσω της υδροηλεκτρικής αξιοποίησης των υδάτων του Αχελώου και ειδικότερα των Ταμιευτήρων Μεσοχώρας και Συκιάς. Ειδικά στη Συκιά προσφέρονται όλες οι απαραίτητες προϋποθέσεις για «διπλή» παραγωγή ενέργειας, αφενός προς τον ρου του Αχελώου, αφετέρου προς την λεκάνη Πηνειού (περιοχή Μουζακίου, σύστημα άντλησης – ταμίευσης), κάτι που εξασφαλίζει την «αποθήκευση» ηλεκτρικής ενέργειας με απόλυτα οικολογικό τρόπο.

Ζ. Θεσμικό πλαίσιο - Διοικητικές δομές διαχείρισης υδάτων

Οι αδυναμίες της διοίκησης, η υποστελέχωση, η έλλειψη κατάλληλων μέσων, η εγκατάλειψη πρακτικά του τομέα αυτού χωρίς την ανάλογη επικέντρωση από το ΥΠΕΝ, είναι κάτι παραπάνω από προφανές και το αποτύπωμα αυτής της κατάστασης το πληρώνουμε όλοι, με την

υποβάθμιση των οικοσυστημάτων, την σπατάλη πολύτιμων φυσικών πόρων, το αυξημένο κόστος λειτουργίας κοκ.

Σε όλα αυτά σημαντική αρνητική συμβολή έχει η απουσία ενός σύγχρονου θεσμικού πλαισίου, που θα προβλέπει την δημιουργία κατάλληλου φορέα με την ουσιαστική και έμπρακτη συμμετοχή των χρηστών νερού και άλλων εμπλεκομένων (πόσιμο νερό - ΟΤΑ/ΔΕΥΑ, αγροτικοί φορείς, βιομηχανία, τουρισμός, οικολογικοί φορείς κλπ.) στην διαχείριση των υποθέσεων του Υδατικού τους Διαμερίσματος.

Επιτυχημένα υποδείγματα άλλων χωρών υπάρχουν πολλά. Σημαντικά νομοθετήματα στη χώρα μας ως βάση για συζήτηση επίσης υπάρχουν (πχ. Ν. 1739/87 που στην πράξη δεν εφαρμόστηκε), έτσι ώστε να υπερβούμε οριστικά τις ξεπερασμένες δομές και τα αναποτελεσματικά συστήματα διοίκησης του παρελθόντος.

Για την Ε.Δ.Υ.ΘΕ

Γέμτος Φάνης, ομότιμος καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας,

Γιαννακός Κώστας, πρόεδρος Γεωπονικού Συλλόγου Λάρισας,

Κοτσιμπογεώργος Ηλίας, αντιπρόεδρος Οικονομικού Επιμελητηρίου Θεσσαλίας,

Ντογκούλης Δημήτρης, πρόεδρος ΓΕΩΤΕΕ/ΚΕ